

- 9 Ваховская, А. М. Исповедь / А. М. Ваховская // Литературная энциклопедия терминов и понятий / Институт научн. информации по обществен. наукам РАН; под ред. А. Н. Николюкиной. – М.: НПК «Интелвак», 2001. – Стб. 320 - 321.
- 10 Якушева, Г. В. Мемуары / Г. В. Якушева // Литературная энциклопедия терминов и понятий / Институт научн. информации по обществен. наукам РАН; под ред. А. Н. Николюкиной. – М.: НПК «Интелвак», 2001. – Стб. 524 - 525.
- 11 Гинзбург, Л. О психологической прозе / Л. Гинзбург. – Л.: Советский писатель, 1971. – 464 с.
- 12 Левицкий, Л. А. Мемуары / Л. А. Левицкий // Литературный энциклопедический словарь; под общ. ред. В. М. Кожевникова, П. А. Николаева. – М.: Советская энциклопедия, 1987. – С. 216 - 217.
- 13 Коммин де, Ф. Мемуары / Ф. де Коммин; пер. с фр. Ю. П. Малинина. – М.: ОЛМА-Пресс Инвест, 2004. – 510 с.
- 14 Блакіт, В. Уваскрасеньне ўчарашняга дня / В. Блакіт // Дзеяслоў. – 2007. – № 6. – С. 189 - 220.
- 15 Чудакова, М. О. Дневник / М. О. Чудакова // Краткая литературная энциклопедия: в 9 т. / редкол.: А. А. Сурков (гл. ред.) [и др.]. – М.: Советская энциклопедия, 1964. – Т. 2. – Ст. б. 707 - 708.
- 16 Кочеткова, Н. Д. «Исповедь» в русской литературе конца XVIII в. / Н. Д. Кочеткова // На путях к романтизму: Сб. науч. тр. АН СССР, Ин-т русск. лит. (Пушкин. дом); отв. ред. Ф. Я. Прийма. – Л.: Наука, 1984. – С. 71-99.
- 17 Уваров, М. Архитектоника исповедального слова / М. Уваров. – СПб.: «АЛЕТЕЙЯ», 1998. – 256 с.
- 18 Николина, Н. А. Поэтика русской автобиографической прозы: Учебное пособие / Н.А. Николина. – М.: Флинта: Наука, 2002. – 124 с.
- 19 Benet, W.R. The Reader's encyclopedia: The only encyclopedia of the world literature in a single volume. / W.R. Benet. – 2 ed. – New York: Crowell, 1965. – P. 218.
- 20 Scipley, J. T. Dictionary of literary terms / J. T. Scipley. – Boston: Boston A Division of G.K. Hall & Co, 1970. – P. 62.
- 21 Романова, Г. Автобиографические жанры / Г. Романова // Литературный словарь; ред.-сост. А.В. Безрукова. – М.: «ЛУЧ», 2007. – С. 5 - 10.

С. А. Вяргеенка

РОЛЯ ХРЫСЦІЯНСКІХ ПЕРСАНАЖАЎ У ІДЭЙНА-МАСТАЦКАЙ СІСТЭМЕ ЛЕКАВЫХ ЗАМОЎ

Замовы – самабытная з’ява нацыянальнай духоўнай культуры. Яны з’яўляюцца адным з самых архаічных жанраў абрадавага фальклору і захоўваюць, як адзначае расійская даследчыца Т. Тапарова, «... відавочныя прыметы язычніцкага светапогляду, якія выражаюцца перш за ўсё ў апеляцыйнай адэпта да сіл прыроды, каб дабіцца...» жадаемага выніку [1, с. 102]. Аднак, нягледзячы на архаічнасць, у замовах назіраецца непарыўная павязь язычніцкіх і хрысціянскіх уяўленняў. Замоўныя тэксты ўтвараюць матывы, структуру якіх складаюць суб’екты, іх дзеянні, аб’екты, на якія накіравана дзеянне і іншыя акалічнасці дзеяння. Названыя кампаненты дазваляюць канкрэтызаваць матывы праз суб- і мікраматывы. Дамінуючае месца ў замоўных тэкстах займае субматыў звароту замаўляючага да хрысціянскіх персанажаў, што пацвярджае выказванне Дж. Фрэзера аб тым, што «царкве вельмі часта ўдавалася прывіць парасткі новай веры да старога язычніцкага дрэва» [2, с. 363]. Аналагічнага погляду прытрымліваецца і А. Марозаў, сцвярджаючы, што «... народ пасвойму прапрацоўваў каноны праваслаўя, набліжаючы іх да сваіх дахрысціянскіх вераванняў» [3, с. 285].

Найбольш частотным матывам, які прысутнічае ў 58,02 % тэкстаў найбольш распаўсюджаных функцыянальных груп лекавых замоў, з’яўляецца матыў «Зварот замаўляльніка ...». У яго межах можна вылучыць асноўныя групы персанажаў, што дазволіла канкрэтызаваць аналізуемы матыў на аб’ектным сэнсавым узроўні і прадставіць класіфікацыю субматываў і мікраматываў. У якасці субматываў вышэйназванага матыву выступаюць наступныя: «Зварот замаўляльніка да хрысціянскіх персанажаў», «Зварот

замаўляльніка да язычніцкіх персанажаў», «Зварот замаўляльніка да персанажаў, у якасці якіх выступаюць прыродныя і касмічныя аб'екты».

У замоўных тэкстах субматыў «Зварот замаўляльніка да хрысціянскіх персанажаў» выконвае як структураўтваральную, так і сюжэтаўтваральную функцыі. Доказам першай (структураўтваральнай функцыі) з'яўляецца прысутнасць субматыву «Зварот замаўляльніка да хрысціянскіх персанажаў» у малітоўных уступах або ў зачынах: «*Госпаду Богу памалюся, Святой Прэчытай Божьей Мацери поклонюся. Святая Прэчытая Божья Матер и Святый отче Никола, стань мне на помаш пристраек угавараць*» – Лоеўскі раён Гомельскай вобласці [4, с. 155, № 242], «*Госпаді Божя, васкресні маю малітву, вазлюбі, вазнесі да Госпада Бога і Мацеры Прачыстай. Вячэрняя ілі утрэнняя зорачка, Прачыстая Матачка, прыступісь на помач, святы (панядзельнічак, уторнічак) на ратуначак*» – Кармянскі раён Гомельскай вобласці [5, с. 43], «*Госпаду Богу памалюся і матары Божай прыкланюся, – прыступіця і памажыця рабе божай. Сыботачка-мамачка, як ты свет аснавала, жаркае сонейка і яснае месячка, і зоры-зараніцы і божыя памаініцы, прыступіця і памажыця рабе божай*» – Старадарожскі раён Мінскай вобласці (вар. Лепельскі раён Віцебскай вобласці, Ганцавіцкі раён Брэсцкай вобласці) [6, с. 238, № 806]. Названы субматыў характэрны таксама для замоў іншых усходнеславянскіх традыцый, напрыклад, рускай: «*Господи Иисусе Христе, Сыне Божий, помилуй нас*» [7, с. 46, № 57], «*Господи Боже, благослови*» [7, с. 59, № 103]. У рэдкіх выпадках аналізуемы субматыў выкарыстоўваецца і ў чэшскіх замовах, аднак, у адрозненне ад іншых славянскіх традыцый, зварот не дапаўняе малітоўны уступ, гэтыя два сегменты ўжываюцца паасобку: «*Přesvatá Bohorodičko, prosím tě o pomoc. Svatý Otče, Antoníne, vyléčil jsi Hospodina Boha z veliké bolesti, od lámání v kostech ze 70 částí těla...*» («*Пресвятая Богородица, прошу тебя о помощи. Святой Отец, Антонин, ты исцелил Господа Бога от сильной боли, от ломоты в костях в 70 частях тела...*») [8, с. 98, № 51], або «*Bože, račiž ročítí, já N. Ročínám vodu dělati...*» («*Боже, соблаговоли начать, я Н. (имярек) начинаю воду делать...*») [8, с. 131, № 149]. З прыведзеных вышэй прыкладаў вынікае, што разам з хрысціянскімі персанажамі ў малітоўных уступах або зачынах прысутнічаюць і характэрныя ўвогуле для фальклорных тэкстаў персанажы, найменні якіх выражаны назоўнікамі, што «абазначаюць элементы ландшафту і дрэвы, назвы звяроў і птушак, нябесных свяціл і іншых крыніц святла, розных матэрыяльных прадметаў» [9, с. 344]. Для замоўнага жанру ўвогуле, як адзначаў У. Даль, характэрна «недасведчанае змяшэнне духоўных і мірскіх – святых і прымхлівых паняццяў» [10, с. 34]. Паводле меркавання даследчыка Б. Працэнкі, у прыватнасці, тэксты данскіх замоў «указваюць на своеасаблівае спалучэнне язычніцкіх і хрысціянскіх элементаў пры перавазе апошніх у зачынах. «Героямі» гэтай часткі замоў выступаюць, з аднаго боку, Ісус Хрыстос і Багародзіца, Гаўрыіл і Міхаіл-Архангел, Самуіл і Ілля-прарок і г.д., з другога – зара-зарніца, змей-змеявод ... месяц малады і інш.» [11, с. 43]. Традыцыя выкарыстання ўласных імёнаў хрысціянскіх персанажаў характэрна для агульнаславянскага кантэксту: у тэкстах рускіх замоў сустракаюцца святыя Ілья, Лазар, Пётр, Павел, Анціпій, Панцелеймон і інш. [7]; ва ўкраінскіх – Мікола, святыя Юрый, Панцелеймон, Пятро, Павел [4]; у балгарскіх – апосталы Фама, Кузьма, Дзям'ян, святыя Георгій, Атанас, Пётр, Ілья, Іван, Мікалай і інш. [12]. Наяўнасць уласных імёнаў хрысціянскіх персанажаў у беларускіх лекавых замовах, а таксама ў замоўных тэкстах іншых славянскіх традыцый дазваляе не пагадзіцца з меркаваннем К. Вяльмезавай адносна таго, што «святыя замоўныя персанажы, якіх называюць па імёнах», уласцівы толькі для «чэшскай замоўнай традыцыі» [13, с. 96]. Варта падкрэсліць, што хрысціянскія і агульнафальклорныя вобразы ўжываюцца з характэрнымі для кожнага з іх эпітэтамі: «святы», «прысвяты», «божы» «прачыстая», сонейка «яснае»; месяц «красны»; зоры (зара) «вячэрняя, ранішня»; вецер «ціхі».

Субматыў «Зварот замаўляльніка да хрысціянскіх персанажаў», які ў большасці выпадкаў дапаўняе малітоўны ўступ або зачын, выконвае структураўтваральную функцыю, па сутнасці з'яўляецца этыкетнай формулай благаславення і не нясе асаблівай сэнсавай нагрукі. У сувязі з гэтым можна пагадзіцца з меркаваннем Г. Барташэвіч адносна таго, што «ў большасці выпадкаў хрысціянскія напластаванні кранулі не сам дух і сутнасць замовы, колькі асобныя фармальныя моманты» [14, с. 122]. Просьба замаўляльніка звычайна мае

выгляд абагуленых стэрэатыпных формул, накішталт «прыступі, дапамажы». Асноўнае дзеянне, скіраванае на пазбаўленне ад хваробы, у гэтых замоўных тэкстах выконваюць персанажы Ісус Хрыстос, Пятро, Павел, анёлы, хвароба, замаўляльнік, бабка, птушкі, жывёлы і г.д., якія становяцца суб'ектамі іншых матываў.

Зрэдку сустракаюцца такія тэксты лекавых замоў, у якіх менавіта субматыў «Зварот замаўляльніка да хрысціянскіх персанажаў» з'яўляецца пачаткам развіцця сюжэта: *«Госпаду Богу памалюся, Прачыстай Божай матцы накланюся. Божая маць, прйдзі к нам і дапамажы нам. Прачыстая Божая матка ішла, залаты бручык нясла. Бручык, іспусціся, жываток, суніміся: падуманы, пагаданы, прыстрэчны, пасмешны, паньскі, хлапачы, дзявочы. Каб ні ачыналася, ні заміналася ні з поўні, ні сходу, ні маладзіком, ні ва векі вякоў»* [15, с. 139, № 343]. У замове, запісанай у Рагачоўскім раёне, Прачыстая Маці з'яўляецца таксама аб'ектам звароту замаўляльніка ў названым субматыве і суб'ектам у матыве «Спосабы пазбаўлення ад хваробы»: *«Памалюся сённяшняму дзянёчку, святому чацвярочку, святой мамачцы Прачыстай. Стань ты, мамачка Прачыстая, рабе божай (імя) на помач. Ішла маць Прачыстая на залатому масту, залатой трасцінай папіралася. К ёй наўстрэчу – Ісус Хрыстос. – Куды ты ідзеш, маць Прачыстая? – Іду к рабе божай (імя) на помач, вымаўляць, выгаварваць спужанне, здрыганне: начное, дзянное, полуночнае, з нутрэі, з пячаней, з жыл, з костачак, з сустаў. Па касці не хадзі, касці не ламі, сэрца не тамі, пасля мене, пасля духу майго»* [15, с. 196-197, № 526].

У некаторых выпадках субматыў «Зварот замаўляльніка да хрысціянскіх персанажаў» з'яўляецца працягам развіцця сюжэта. Так, у замове, запісанай у в. Шастовічы Петрыкаўскага раёна, Прачыстая Маці знаходзіцца на Міфалагічным цэнтры (у дадзеным выпадку гэты персанаж з'яўляецца суб'ектам дзеяння ў матыве «Міфалагічны цэнтр...»), дзе выконвае пэўныя дзеянні, яе сустракае замаўляльнік і звяртаецца з просьбай аб дапамозе: *«Ішла па-за рэчкай да па-за шэрымі барамі, трапіла на царкву адну ў Самаране. Там маці Прачыста была. Маць Прачыста піва-віно варыла, удар-звіх гаварыла. Удар-звіх гаварыла, матку Прачысту прасіла. – Матка Прачыста, стань на помашч, памажы! У рабы божай (імя) удар-звіх загавары. Каб не балела, не пухла, не зудзела, не бялела і не чарнела! Адбяры, адвяжы, напусці, адпусці на балоты, густыя чароты, каб у рабы божай (імя) больш не палілася, а ўсё загаілася...»* [15, с. 100, № 201].

Такім чынам, аналізуемы субматыў выконвае (хоць і зрэдку) сюжэтаўтваральную функцыю, яго можна лічыць «матывам-сітуацыяй» (Б. Пуцілаў), з ім «звязана ўвядзенне героя ў апавяданне... і задаюцца адносіны паміж персанажамі, у межах якіх выяўляецца асноўная сюжэтная калізія» [16, с. 146].

У тэкстах беларускіх лекавых замоў прамыя звароты да хрысціянскіх персанажаў сустракаюцца ў пераважнай большасці. Гэта дае ўсе падставы не пагадзіцца з меркаваннем А. Максімава, які даволі катэгарычна сцвярджаў, што «ў замовах рэдкія прамыя звароты да хрысціянскіх персанажаў. Апеляцыя да іх адбываецца ўскосна, праз увядзенне адпаведных вобразаў у апавядальную частку замоў, якая звычайна мадэлюе сітуацыю, падобную да той, у дачыненні да якой прамаўляецца тэкст, або ў закрэпках. У большасці замоў у Бога, Багародзіцы, іншых хрысціянскіх персанажаў, у адрозненне ад дэманалагічных істот, не просяць на проста таго, дзеля чаго гучыць замова. Іх аўтарытэтам быццам падмацоўваецца просьба, забяспечваецца яе дзейнасць» [17, с. 18].

З мэтай вызначэння функцыі аб'екта, на які накіравана дзеянне ў субматыве «Зварот замаўляльніка да хрысціянскіх персанажаў», неабходна даць падрабязную характарыстыку гэтага матывага кампанента. Часцей за ўсё ў межах аналізуемага субматыву замаўляльнік звяртаецца да Прачыстай Маці. Папулярнасць мікратыву «Зварот замаўляльніка да Прачыстай Маці» тлумачыцца мерай засвоенасці гэтага вобраза пэўным супольніцтвам. На прафанным узроўні чалавек перш за ўсё звяртаецца за дапамогай да маці, тое ж назіраецца і на ўзроўні сакральным. Паводле народных уяўленняў, Божая Маці «ўспрымалася блізкай простым людзям, іх першай заступніцай перад Сынам, якая па-мацярынску перажывае за ўсіх, суцяшае, якая міласцівая, спагадлівая да любога няшчасця і якая аблягчае боль» [18, с.

610]. У беларускіх лекавых замовах з мікраматывам «№Зварот замаўляльніка да Прачыстай Маці» гэты персанаж можна аднесці як да фальклорна-міфалагічных, так і да групы хрысціянскіх. Як сцвярджаюць даследчыкі, «паўсюдна ў рускіх Багародзіцу лічылі лекаркай самых розных хвароб» [18, с. 622]. Прыведзены тэзіс пацвярджаюць і прыклады беларускіх замоў, у якіх замаўляльнік звяртаецца да Прачыстай Маці з просьбай пазбавіць чалавека ад канкрэтных захворванняў (напрыклад, ад хваробы вачэй, «уроку», зубнога болю і інш.) або дапамагчы замаўляльніку ў гэтай справе: «*Госпаду Богу памалюся, святой Прачысце пакланюся. Святая Прачыста Божа маці, прыступі к майму дзіцяці ўдару ўгавараці*» – Старадарожскі раён Мінскай вобласці, вар. Буда-Кашалёўскі раён Гомельскай вобласці [6, с. 166, № 531], «*Госпадзі Божа, Прачыстая маці, прыступі-памагі скулу-рожу выгавараці*» – Салігорскі раён Мінскай вобласці [6, с. 199, № 671], «*Першым разам, божым часам Прасвятая Божая матка, прыступі і дапамажы начныя шаптаці і ўгавараці і сон накідаці*» – Салігорскі раён Мінскай вобласці [6, с. 342, № 1175]. У якасці фальклорна-міфалагічнага, але набліжанага да рэальнага свету персанажа, Прачыстая Маці заўсёды блізкая да народа: яе просяць прыйсці да хаты хворага і вылечыць яго ад пужання («*Святая Прачыста Божа мацерь, прыдзі к нашай хаткі, свяцонаму, крешчонаму рабу божаму (імя) іспуг шаптаці*» – г. Гомель Гомельскай вобласці [15, с. 201, № 538]). У дадзеным выпадку Прачыстая Маці адначасова з’яўляецца і персанажам магічнага тэксту, і выступае ў ролі лекаркі-шаптухі.

Персанаж Прачыстая Маці ў якасці аб’екта, на які накіравана асноўнае дзеянне, уваходзіць у склад структураўтваральнага матыву як персанаж хрысціянскай малітвы. Як кампанент сюжэтаўтваральнага матыву гэты вобраз набывае ўласцівасці фальклорна-міфалагічнага персанажа і выступае ў якасці саюзніцы лекара: дапамагае і замаўляльніку, і хвораму. У некаторых выпадках з аналізуемага матыву пачынаецца развіццё сюжэта, і персанаж (у дадзеным выпадку Прачыстая Маці), які з’яўляецца аб’ектам матыву «Зварот замаўляльніка ...», становіцца суб’ектам у іншых матывах (напрыклад, у матыве «Спосабы пазбаўлення ад хваробы»). Выбар аб’екта непасрэдна ўплывае і на характар звароту.

Такім чынам, прааналізаваўшы субматыў «Зварот замаўляльніка да хрысціянскіх персанажаў», можна зрабіць наступныя высновы:

– у найбольшай колькасці замоўных тэкстаў (73,26 % ад усёй колькасці аналізуемых тэкстаў з субматывам «Зварот замаўляльніка да хрысціянскіх персанажаў») аналізуемы субматыў дапаўняе малітоўны ўступ або зачын, тым самым выконвае структураўтваральную функцыю, вызначаецца пэўнай клішыраванасцю, а замоўныя тэксты з гэтым субматывам уяўляюць сабой творы, у якіх маюць месца элементы, характэрныя як для замоўнага жанру, так і для хрысціянскай малітвы;

– у адзінкавых выпадках аналізуемы субматыў выконвае таксама і сюжэтаўтваральную функцыю, становіцца асноўным у комплексе матываў або дапаўняе іншыя матывы, што дазваляе пашырыць колькасць замоўных варыянтаў нават у межах адной функцыянальнай групы.

ЛІТАРАТУРА

1 Топорова, Т. В. Др.-англ. *Erce, eorpan modor* – русск. *Мать сыра земля* / Т.В. Топорова // Заговорный текст. Генезис и структура. – М. : Индрик, 2005. – С. 102-111.

2 Фрззер, Дж. Дж. Золотая ветвь: Исследование магии и религии / Дж. Дж. Фрззер; пер. с англ. М. К. Рыклина. – М.: ООО «Издательство АСТ»: ЗАО НПП «Ермак», 2003. – 781 с.

3 Морозов, А. В. Ментальные характеристики эпического и лирического устно-поэтического творчества восточных славян / А. В. Морозов // Этнопоэтика и традиция: к 70-летию чл.-корр. РАН В. М. Гацака / Отв. ред. В. А. Бахтина; Ин-т мировой литературы им. А. М. Горького. – М.: Наука, 2004. – С. 282-289.

4 Полесские заговоры (в записях 1970-1990 гг.) / сост., подготовка текстов и коммент. Т.А. Агапкиной [и др.]. – М. : Издательство «Индрик», 2003. – 752 с.

5 Крыніц кармянскіх перазвоны (абрады і песні ў сучасных запісах) / укладанне, сістэматызацыя, тэксталагічная праца, уступны артыкул В. С. Новак; пад рэд. І. Ф. Штэйнера. – Гомель : Гомельскі цэнтр навукова-тэхнічнай і дзелавой інфармацыі, 2000. – 210 с.

6 Замовы / уклад., сістэм. тэкстаў, уступ. арт. і камент. Г.А. Барташэвіч; рэдкал.: А. С. Фядосік (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Навука і тэхніка, 1992. – 597 с.

7 Русские заговоры. / сост., предисл. и примеч. Н. И. Савушкиной; ил. и оф. Е. А. Трофимовой. – М. : Пресса, 1993. – 368 с.

8 Вельмезова, Е.В. Чешские заговоры. Исследования и тексты / Е.В. Вельмезова. – М. : Индрик, 2004. – 280 с.

9 Топорков, А. Л. Эпитеты в Олонецком сборнике заговоров XVII века / А. Л. Топорков // Признаковое пространство культуры / отв. ред. С. М. Толстая. – М. : «Индрик», 2002. – С. 338-376.

10 Даль, В. И. О повериях, суевериях и предрассудках русского народа / В. И. Даль. – СПб. : Издательство «Литера», 1994. – 480 с.

11 Проценко, Б. Н. Из наблюдений над структурой текста донских заговоров / Б. Н. Проценко // Этнолингвистика текста. Семиотика малых форм фольклора: тезисы и предварительные материалы к симпозиуму. – М., 1988. – С. 42-43.

12 Сборник болгарских народных заговоров / сост., пред. и комм. И. Ф. Амроян. – Тольятти : ТГУ, 2005. – 138 с.

13 Вельмезова, Е. В. Об именах персонажей чешского лечебного заговора / Е. В. Вельмезова // Славяноведение. – 2002. – № 6. – С. 94-101.

14 Барташэвіч, Г. А. Магічнае слова: Вопыт даслед. светапогляд. і маст. асновы замоў / Г. А. Барташэвіч. – Мінск : Навука і тэхніка, 1990. – 128 с.

15 Таямніцы замоўнага слова / уклад., сістэм. тэкстаў, уступны арт., каментарыі і рэдаг. І.Ф. Штэйнера, В.С. Новак. – Гомель : Беларускае Агенцтва навукова-тэхнічнай і дзелавой інфармацыі, 1997. – 320 с.

16 Путилов, Б. Н. Мотив как сюжетобразующий элемент / Б. Н. Путилов // Типологические исследования по фольклору. Сборник статей памяти В.Я. Проппа (1895-1970). – М., 1975. – С. 141-155.

17 Максимов, А. В. Мифологический мир в малых формах фольклора восточных славян: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.01.09 / А. В. Максимов. – Смоленск, 2003. – 20 с.

18 Русская мифология. Энциклопедия. – М. : Эксмо; СПб. : Мидгард, 2005. – 784 с.

В. Н. Гаган

ОСОБЕННОСТИ КОЛОРИСТИКИ ИДЕАЛЬНОГО МИРА В РОМАНЕ М.Ю. ЛЕРМОНТОВА «ВАДИМ»

Неоконченный роман М.Ю. Лермонтова «Вадим» – классическое романтическое произведение. Увлечение данной художественной системой не могло обойти юного поэта первой половины 19 века, живо интересовавшегося философией. Именно в это время произошёл настоящий расцвет немецкого идеализма, представители которого (в частности Ф. Шеллинг и его основной труд – «Система трансцендентального идеализма», 1800 г.), определили философско-эстетическую основу романтизма как художественного направления конца 18 – начала 19 вв.

Романтизм, прежде всего, особое мировоззрение, согласно которому «дух» превосходит «материю». П. Флоренский замечает, что в дионисийском искусстве, к которому, несомненно, относится и романтизм, «душа восторгается из видимого и, потеряв его из виду, восхищается в область невидимого» [1; с.48].

Неправильно думать, однако, что романтизм резко разделял идею и материю, так как, по словам Ф. Шеллинга, «на деле материя не что иное как дух, созерцаемый в равновесии своих деятельностей» [2, с.557]. И всё же Шеллинг видел различия между ними, утверждая, что именно дух является субстанцией мира, а материя есть окаменевший дух.

Дуалистичность романтического миропонимания обуславливает изображение жизни в резких контрастах. В таком контрастном изображении ясно проявляется установка на